

Vlaams
Parlement

ingediend op **367** (2014-2015) – Nr. 1
19 mei 2015 (2014-2015)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Ann Brusseel

over de conclusies van de screening
van de 29 studiegebieden
in het voltijds secundair onderwijs

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Kathleen Helsen.

Vaste leden:

mevrouw Vera Celis, de heer Koen Daniëls, de dames Ingeborg De Meulemeester, Kathleen Krekels,
de heer Kris Van Dijck, mevrouw Miranda Van Eetvelde;
de heren Jos De Meyer, Jenne De Potter, Jan Durnez, mevrouw Kathleen Helsen;
mevrouw Ann Brusseel, de heer Jo De Ro;
de dames Caroline Genez, Tine Soens;
mevrouw Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

de heer Peter Persyn, mevrouw Grete Remen, de heren Axel Ronse, Willy Segers,
de dames Ann Soete, Manuela Van Werde;
de dames Caroline Bastiaens, Sabine de Bethune, Vera Jans, Katrien Schryvers;
de heren Jean-Jacques De Gucht, Francesco Vanderjeugd;
de dames Ingrid Lieten, Katia Segers;
mevrouw Elke Van den Brandt.

Toegevoegde leden:

mevrouw Barbara Bonte.

INHOUD

I.	Toelichting door Liselotte Van de Perre en Ingrid Vanhoren, AKOV	4
1.	Beleidscontext en beoogde output van de screening	4
2.	Opvallende conclusies.....	4
2.1.	Finaliteit van de studierichtingen.....	5
2.2.	Rationaliseren	7
2.3.	Verrassende vaststellingen.....	8
2.4.	Slotconclusie	9
3.	Aanbevelingen	9
3.1.	Structurele aanpassingen.....	9
3.2.	Rationalisering.....	9
3.3.	Inhoudelijke aanpassingen	10
4.	Aanpak van de screening	10
4.1.	Samenstelling van het team	10
4.2.	Bronnen.....	10
II.	Vragen en bemerkingen van de commissieleden	11
1.	Vragen en bemerkingen van Ann Brusseel.....	11
2.	Vragen en bemerkingen van Elisabeth Meuleman	11
3.	Vragen en bemerkingen van Koen Daniëls.....	11
4.	Vragen en bemerkingen van Jo De Ro	12
5.	Vragen en bemerkingen van Kathleen Krekels	12
III.	Antwoorden van Liselotte Van de Perre en Ingrid Vanhoren, AKOV.....	12
	Gebruikte afkortingen.....	14
	Bijlagen: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be	

Op 30 april 2015 organiseerde de Commissie voor Onderwijs een gedachtewisseling over de conclusies van de screening van de studiegebieden in het regulier secundair onderwijs, uitgevoerd door AKOV. De presentatie door Liselotte Van de Perre en Ingrid Vanhoren en het Rapport van de screening van de 29 studiegebieden in het voltijds secundair onderwijs zijn als bijlage terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

I. Toelichting door Liselotte Van de Perre en Ingrid Vanhoren, AKOV

1. Beleidscontext en beoogde output van de screening

Liselotte Van de Perre, coördinator Curriculum bij AKOV, begint haar toelichting van de screening met een schets van de beleidscontext. Nadat de vorige regering in juni 2013 een akkoord bereikte over het masterplan Secundair Onderwijs, gaf minister Pascal Smet de opdracht aan AKOV om de 29 studiegebieden van de tweede en derde graad door te lichten. De uitvoering van de screening werd voortgezet onder het beleid van minister Hilde Crevits.

Het eerste doel is het vastleggen van de finaliteit van de huidige studierichtingen binnen de driedeling die het masterplan aanbracht: doorstroomrichtingen, arbeidsmarktgerichte richtingen en richtingen met een dubbele finaliteit. De spreker verduidelijkt. Doorstroomstudierichtingen in aso en sommige tso- of kso-studierichtingen zijn abstract theoretisch en bereiden de leerlingen voor op verder studeren in het hoger onderwijs. Studierichtingen met een dubbele finaliteit in tso en kso bereiden de leerlingen voor zowel op het hoger onderwijs als op een rechtstreekse intrede op de arbeidsmarkt. Arbeidsmarktgerichte studierichtingen in bso zijn concreet en praktisch en bereiden de leerlingen voor op de arbeidsmarkt. De eerste vraag die de onderzoekers moesten beantwoorden, is of de huidige studierichtingen hun finaliteit realiseren.

Een evidentiebasis en aanbevelingen voor rationalisering en actualisering van de studierichtingen in de matrix van het gemoderniseerde secundair onderwijs vormen het tweede beoogde resultaat van de screening. De onderzoekers willen de huidige stand van zaken objectiveren en nieuwe studierichtingen met cijfers onderbouwen. De spreker refereert ook hier naar het masterplan, dat een studieaanbod beoogt met eventueel nieuwe, maar in elk geval minder en inhoudelijk geactualiseerde studierichtingen.

2. Opvallende conclusies

De spreker overloopt de conclusies van de screening.

Studierichtingen blijken bijna altijd een eenduidige gerealiseerde finaliteit te hebben. Ze bereiden voor op het hoger onderwijs of op de arbeidsmarkt en slechts in een zeldzaam geval op beide. De schaarse richtingen waaraan de onderzoekers statistisch geen finaliteit konden toekennen binnen de driedeling, zijn heel klein of nieuw, waardoor er geen data over beschikbaar zijn.

De tweede conclusie is dat rationalisering van het studieaanbod beslist mogelijk is. Bepaalde studierichtingen zijn niet langer relevant op de arbeidsmarkt en hoeven volgens de onderzoekers niet meer aangeboden te worden. Bij andere studierichtingen lopen de profielen van instroom, inhoud en doorstroom naar het hoger onderwijs of de arbeidsmarkt zo gelijk dat ze beter kunnen worden samengevoegd.

2.1. Finaliteit van de studierichtingen

Vervolgens presenteert de spreker een tabel (zie dia 10 van de presentatie in bijlage) bij de eerste conclusie met in de eerste kolom de onderwijsvormen, als tweede het doel van de studierichtingen op grond van de bestaande regelgeving en volgens het masterplan, in de derde de derde graad en in de vierde het specialisatiejaar van het bso en de Se-n-Se na tso en kso. Ze merkt op dat het totale aantal afstudeerrichtingen jaar na jaar licht fluctueert. Als voorbeeld geeft ze het specialisatiejaar Bio-ecologische Bouwafwerking dat de Steinerscholen organiseren, maar nog niet in de screening zit omdat het in de referentiejaar nog niet werd ingericht.

De finaliteit van de studierichtingen werd telkens bepaald in twee stappen: eerst op basis van de participatiegraad, vervolgens op basis van het succes.

Om de arbeidsmarktfinaliteit te realiseren, moest minstens 25 percent van de leerlingen doorstromen naar de arbeidsmarkt en moest minder dan 15 percent van de leerlingen nog werkzoekend zijn één jaar na het verlaten van de school. Als aan deze twee voorwaarden was voldaan, kreeg de studierichting de finaliteit 'arbeidsmarktgericht'.

Om de finaliteit 'hoger onderwijs' te realiseren, moest minstens 25 percent van de leerlingen in het jaar van afstuderen onmiddellijk doorstromen naar een professionele of academische bachelor in het hoger onderwijs. Vervolgens moesten de studenten in dat eerste academiejaar een gemiddeld studierendement behalen van minstens 60 percent. Het studierendement is de verhouding van het totaal aantal behaalde studiepunten ten opzichte van het aantal studiepunten waarvoor men is ingeschreven. Als aan deze twee voorwaarden was voldaan, kreeg de studierichting de finaliteit 'doorstroomgericht'.

Op verzoek van *Koen Daniëls* bevestigt *Liselotte Van de Perre* dat iemand die slechts 40 van de 60 studiepunten opnam toch als succesvol doorgestroomd wordt beoordeeld als hij daarvan 60 percent verwerft, ook al behaalde hij daarmee uiteindelijk minder dan de helft van een normaal aantal.

Op verzoek van *Jo De Ro* legt ze aan de hand van de eerste tabel op pagina 5 van de screening (zie rapport als bijlage), die de studierichting Economie-Moderne talen betreft, uit dat de 48 van de 60 percent afgestudeerden die doorstroomt naar een professionele bachelor gemiddeld 81 percent van de studiepunten behaalt, terwijl de 43 percent die doorstroomt naar een academische bachelor slechts 54 percent behaalt. Zij bevestigt dat het lage percentage voor doorstroming uit de richting Grieks-Moderne Talen vertekend is doordat er zeer weinig leerlingen uit deze studierichting uitstromen.

2.1.1. Finaliteit aso

Liselotte Van de Perre vervolgt de toelichting. De screening wees uit dat binnen de doorstroom van aso een dubbele finaliteit bestaat. Zij toont een tabel (zie dia 12 van de presentatie als bijlage) met in de eerste kolom de studierichtingen die goed tot zeer goed doorstromen naar een professionele bachelor, terwijl de afgestudeerden uit diezelfde richtingen ondermaats renderen voor een academische bachelor, in tegenstelling tot de richtingen met de polen Grieks, wiskunde, Latijn en wetenschappen (in die volgorde) in de derde kolom. De middelste kolom bereidt zowel voor op een professionele als op een academische bachelor, al is het studierendement onvoldoende in natuurwetenschappelijke richtingen evenals in taal- en letterkunde, maar wel beter in toegepaste taalkunde en logopedie.

2.1.2. Finaliteit bso

De spreker toont aan de hand van de volgende tabel (zie dia 13 van de presentatie als bijlage) de 22 van de 72 specialisatiejaren in bso die de arbeidsmarktfinaliteit niet halen. De onderzoekers beschouwen het gemiddelde percentage werkzoekende schoolverlaters één jaar na het afstuderen als problematisch vanaf 15 percent. Dit percentage is gebaseerd op het schoolverlatersrapport van de VDAB voor 2013. Het rapport tekent op dat voor bso en tso na één jaar gemiddeld 13 percent nog steeds werkzoekend is. Voor aso is dat 14 percent, in het kso zelfs 20 percent.

De spreker vernoemt vijf specialisatiejaren die op basis van de participatiegraad in het hoger onderwijs en op de arbeidsmarkt een dubbele finaliteit hebben, maar deze niet waarmaken. Het betreft Bedrijfsgrafiek, Grafische Opmaaksystemen, Hotelonthaal, Kantooradministratie en Gegevensbeheer, en Kinderzorg. Hoewel telkens minstens 25 percent van de leerlingen doorstroomt naar het hoger onderwijs, blijkt tegenover deze grote participatie een laag studierendement te staan. Daar komt voor Kantooradministratie en Gegevensbeheer, Bedrijfsgrafiek en Grafische Opmaaksystemen bij dat ze evenmin de arbeidsmarktfinaliteit realiseren.

2.1.3. Finaliteit kso

In het kso bestaan grote verschillen in finaliteit (zie dia 15 van de presentatie als bijlage). De artistieke opleiding scoort overal ondermaats, zowel voor de doorstroom naar de arbeidsmarkt, als in het hoger onderwijs. De vraag is of er in de toekomst een beroepskwalificatie kan worden gevonden die de richting beter laat aansluiten op de arbeidsmarkt. De enige louter arbeidsmarktgerichte opleiding, met name Industriële Kunst, is succesvol, net als Ballet bij de richtingen met dubbele finaliteit, al telt deze laatste studierichting weinig leerlingen. Dans scoort gemiddeld in de professionele bachelor maar slecht op de arbeidsmarkt. Woordkunst-Drama scoort goed voor Drama in het hoger onderwijs, maar niet voor Taal- en Letterkunde en evenmin voor de arbeidsmarkt.

Veel richtingen bereiden voor zowel op een professionele als op een academische bachelor. Daarbij valt op dat veel leerlingen succesvol zijn in het eerste jaar, terwijl ze uiteindelijk er niet in slagen om binnen een termijn van vijf jaar hun bachelordiploma te behalen. Dat geldt voor 30 tot 50 percent in de richtingen met een asterisk in de tabel. Audiovisuele Vorming heeft een problematisch studierendement. Het positieve buitenbeentje is de studierichting Architecturale Vorming, die voorbereidt op een academische bachelor.

2.1.4. Finaliteit tso

In het tso hebben veel studierichtingen feitelijk slechts één finaliteit, in tegenstelling tot wat de regelgeving en het masterplan laten verwachten. Het tso blijkt 60 percent van de professionele bachelorstudenten te leveren. De spreker toont een tabel met de succesvolle richtingen in het groen (zie dia 16 van de presentatie als bijlage). Het studierendement stijgt als leerlingen voor inhoudelijk verwante opleidingen in het hoger onderwijs kiezen. Van de richtingen waarin meer dan 25 percent doorstroomt naar een academische bachelor, is alleen Industriële Wetenschappen succesvol, terwijl nochtans de andere evenzeer een sterke reputatie hebben. De studierichting Industriële Wetenschappen bereidt goed voor op de richting Industrieel Ingenieur.

De meeste tso-richtingen met een dubbele finaliteit, die minder talrijk zijn dan verwacht, maken hun dubbele finaliteit niet waar. Slechts drie studierichtingen

zijn succesvol voor het hoger onderwijs en de arbeidsmarkt: Houttechnieken, Jeugd- en Gehandicaptenzorg en Podiumtechnieken, vooral als de leerlingen kiezen voor inhoudelijk verwante professionele bachelors. Dit betekent voor de richting Jeugd- en Gehandicaptenzorg bijvoorbeeld een opleiding Orthopedagogie, een lerarenopleiding Kleuteronderwijs of een opleiding Verpleegkunde. Van de richting Autotechnieken zijn de leerlingen gemiddeld succesvol in hun eerste jaar hoger onderwijs maar 61 percent haalt binnen de vijf jaar geen professionele bachelor. De studenten uit deze studierichting doen het wel goed op de arbeidsmarkt, in tegenstelling tot die uit de studierichting Creatie en Mode, waarvan bovendien het studierendement op termijn bijna even laag is. De richting Farmaceutisch-Technisch Assistent biedt een slecht studierendement op zowel korte als lange termijn en een werkloosheid van 16 percent na één jaar. Leerlingen uit orthopedietechnieken doen het niet goed in het hoger onderwijs maar prima op de arbeidsmarkt.

Op de vraag van *Ann Brusseel* of de leerlingen met succes op de arbeidsmarkt werk vonden binnen of buiten hun studierichting, moet *Liselotte Van de Perre* het antwoord schuldig blijven. Dat kan men immers niet afleiden uit de VDAB-cijfers.

De spreker betreurt samen met *Koen Daniëls* dat hbo5, SYNTRA en volwassenenonderwijs niet in de cijfers zitten, hoewel het een groeiende sector betreft.

2.2. Rationaliseren

Ingrid Vanhoren, coördinator van VKS-EVC bij AKOV, concludeert uit de screening dat rationalisering van het studieaanbod mogelijk is, ten eerste in aso-studierichtingen en doorstroomgerichte tso- en kso-studierichtingen met een gelijke doorstroom naar het hoger onderwijs. Ze geeft het voorbeeld van Humane Wetenschappen in het aso en Sociaal-Technische Wetenschappen in het tso, die naar dezelfde hogere opleidingen doorstromen, met name de professionele bacheloropleidingen Sociaal Werk, Orthopedagogie en leerkracht Lager Onderwijs.

Ten tweede is rationalisering mogelijk in arbeidsmarktgerichte studierichtingen die minder relevant blijken te zijn op de arbeidsmarkt of al te zeer versnipperd. Als de meest problematische benoemt de spreker de studiegebieden Decoratieve Technieken, Grafische Communicatie en Media, en Handel en Toerisme. In de tweede daarvan zijn er de laatste jaren enorm veel technologische en economische ontwikkelingen geweest, waarop het onderwijs heeft gereageerd door aan het studiegebied te sleutelen, bijvoorbeeld door de toevoeging van nieuwe media, in de plaats van het grondig te herbekijken.

Ten derde focust de spreker op studierichtingen die hun arbeidsmarktfinaliteit niet halen. In de volgende tabel (zie dia 19 van de presentatie als bijlage) wordt het totale aantal arbeidsmarktgerichte studierichtingen in 6bso, het daaropvolgende specialisatiejaar, het 6tso en Se-n-Se vergeleken met het aantal waarin meer dan 15 percent van de leerlingen na één jaar nog steeds werkzoekend is. De cijfers zijn het slechtst voor 6bso, met die nuance dat meer dan 80 percent doorstroomt naar het specialisatiejaar 7bso. Zij onderstreept dat het behalen van een diploma de arbeidsmarktkansen verhoogt. In 6tso gaat slechts 10 percent van de leerlingen over naar Se-n-Se. De cijfers tonen trouwens dat die opleidingen de arbeidsmarktkansen niet verhogen.

De spreker pleit wel voor een voorzichtige interpretatie van deze harde cijfers vooraleer men beslissingen neemt over de betrokken studierichtingen. Er zijn immers verschillende oorzaken. Zo blijkt uit het werk aan de VKS dat op de arbeidsmarkt meer vraag is naar hogere profielen. Zij wijst ook op de studieresultaten van het steunpunt WSE, waarin de vraag gesteld wordt naar de

toekomst van lagere administratieve beroepen uit de studiegebieden Handel en Kantoor. Verder zijn er studierichtingen waarin het aantal leerlingen totaal niet in verhouding staat tot de vraag van de arbeidsmarkt: het aantal is te laag in STEM-richtingen en te hoog in Kantoor en Dierenzorg.

Ten vierde kan men ook een rationalisering overwegen in de specialisatiejaren en in de Se-n-Se-studierichtingen. De spreker illustreert dit aan de hand van grafieken (zie dia's 20 en 21 van de presentatie als bijlage) met de leerlingenaantallen in de specialisatiejaren bso (blauw) en Se-n-Se-opleidingen tso (rood) voor het studiegebied Mechanica-Elektriciteit en Handel. Het aanbod van de Se-n-Se-opleidingen blijkt versnipperd. Slechts 13 Se-n-Se-opleidingen tellen meer dan 50 leerlingen en slechts 7 meer dan 100. In het studiegebied Handel is de versnippering van het aanbod nog dramatischer. Op de vraag of al de richtingen met kleine leerlingenaantallen afgeschaft moeten worden, reageert ze met de opmerking dat die richtingen niet noodzakelijk irrelevant zijn voor de arbeidsmarkt. Zo zaten in de studierichting Productie- en Procestechnologie 9 leerlingen in het screeningsjaar, terwijl er in de industrie een grote vraag is naar jongeren uit die toen nieuwe richting. Het aantal leerlingen is overigens inmiddels gestegen.

Toch besluit ze dat rationaliseren in de specialisatiejaren en in Se-n-Se-studierichtingen in sterke mate reduceren zal zijn, terwijl het in de derde graad meer om kwalitatieve en inhoudelijke wijzigingen zal moeten gaan om de richtingen af te stemmen op de noden van het hoger onderwijs en de arbeidsmarkt.

2.3. Verrassende vaststellingen

Liselotte Van de Perre overloopt welke vaststellingen verrassend waren. De eerste is de duidelijke tweedeling in het aso tussen de studierichtingen die voorbereiden op academische en op professionele bachelors. De PISA-peilingen hadden al indicaties gegeven, maar de steekproeven waren nooit representatief genoeg om conclusies te trekken over de studierichtingen.

Een tweede vaststelling is dat de verschillende studierichtingen in het aso een vergelijkbaar studierendement hebben voor professionele bachelors maar niet voor academische bachelors, waarin dat varieert van 54 percent in Humane Wetenschappen tot gemiddeld 87 percent in Grieks-Wiskunde.

Ook verrassend is dat 8 percent van de aso-leerlingen niet onmiddellijk doorstroomt naar het hoger onderwijs. Hierbij zitten ook de leerlingen die bijvoorbeeld eerst een jaar in het buitenland studeren.

Opvallend is verder dat, wat betreft het aantal studenten dat doorstroomt naar het hoger onderwijs, en het studierendement dat ze behalen, de verschillen tussen de doorstroomrichtingen in het aso en het tso kleiner zijn dan de verschillen tussen de arbeidsmarktgerichte in het tso en het bso. Dit houdt verband met de onderwaardering van doorstroomgerichte tso-richtingen en de overschatting van sommige aso-richtingen.

Niet minder dan 60 percent van de professionele bachelorstudenten komt uit het tso, maar 87 percent van de academische bachelorstudenten komt wel uit het aso. Voor wie uit het tso naar hoger onderwijs doorstroomt, stijgt het studierendement zeer naarmate men een inhoudelijk verwante opleiding kiest. Typisch voor kso is de sterke start in het eerste jaar hoger onderwijs, waarna veel studenten op vijf jaar hun bachelordiploma toch niet halen, waarbij de spreker opmerkt dat dit ook veel zegt over het veeleisende karakter van het hoger kunstonderwijs.

De dubbele finaliteit in het tso en het kso wordt nauwelijks gerealiseerd.

In het bso blijft de deelname aan het hoger onderwijs laag – meer bepaald 16 percent – en wie toch probeert, slaagt meestal niet: 75 tot 80 percent van de leerlingen haalt binnen de vijf jaar geen bachelordiploma.

2.4. Slotconclusie

De spreker concludeert dat structurele en inhoudelijke verbeteringen echt nodig zijn. De vastgestelde finaliteit komt vaak niet overeen met het doel van de studierichting zoals bedoeld in de regelgeving en het masterplan. Tso-richtingen met dubbele finaliteit hebben een beperkt succes in het hoger onderwijs. Een op drie studierichtingen in het tso en het bso heeft weinig succes op de arbeidsmarkt. Tot slot ziet men een overaanbod aan specialisatiejaren en Se-n-Se in verschillende studiegebieden. Nicheopleidingen zijn nodig, maar het zijn er te veel.

3. Aanbevelingen

3.1. Structurele aanpassingen

Ingrid Vanhoren begint haar presentatie van de aanbevelingen met de structurele aanpassingen die nodig zijn.

Studierichtingen moeten een eenduidige finaliteit krijgen – academische bachelor, professionele bachelor of arbeidsmarkt – waarbij de beoogde en de waargemaakte finaliteit samenvallen. Dit om te vermijden dat bijvoorbeeld zoals nu een derde van de leerlingen uit de richting Kinderzorg of Hotelonthaal participeren aan het hoger onderwijs maar niet succesvol zijn.

Bijgevolg moet een aantal richtingen anders gepositioneerd worden. Als voorbeelden geeft ze Industriële Wetenschappen, dat voorbereidt op een academische bachelor, Humane Wetenschappen en Economie-Moderne Talen, die voorbereiden op een professionele bachelor, en de studierichting Schoonheidsverzorging die voorbereidt op de arbeidsmarkt.

De derde aanbeveling in dit verband is het inzetten op studiekeuzebegeleiding. De spreker wijst andermaal op het succes van logische leertrajecten. Studiegebieden met een homogene instroom uit de tweede graad, zoals Mechanica-Elektriciteit, halen een hoger rendement dan die met een heterogene instroom. Podiumtechnieken is de uitzondering, waarin de attestering opmerkelijk lager is. Studiekeuzebegeleiding moet gebeuren op basis van interesses, motivatie, talenten, maar ook door begeleiding naar een finaliteit. Men moet de leerlingen informeren over de perspectieven in het hoger onderwijs of op de arbeidsmarkt.

3.2. Rationalisering

Een tweede reeks aanbevelingen betreft de rationalisering.

Ten eerste is het aanbevolen om verwante studierichtingen te combineren. In de doorstroomgerichte studierichtingen ziet de spreker verwantschap over de onderwijsvormen heen, zoals bijvoorbeeld tussen Wetenschappen-Wiskunde en Industriële Wetenschappen. In de arbeidsmarktgerichte is een combinatie mogelijk tussen verschillende studiegebieden, zoals bijvoorbeeld Podiumtechnieken binnen het studiegebied Mechanica-Elektriciteit en Audiovisuele Vorming binnen het studiegebied Beeldende Kunsten.

Verder moeten de studierichtingen systematisch afgestemd worden op de noden van de arbeidsmarkt en het hoger onderwijs door middel van regelmatige

screening en actualisering. Voor de arbeidsmarktgerichte studierichtingen kan men zich baseren op de beroepskwalificaties binnen de VKS.

Dit betekent niet dat men alle kleine richtingen moet afschaffen. Het is beter om na te gaan welke richtingen breed programmeerbaar zijn en welke moeten antwoorden op arbeidsmarktniches. Deze laatste kunnen uniek zijn, met een beperkte regionale spreiding of een beperkte programmatie. Tandtechnieken is hiervan een goed voorbeeld. Dat sluit rationalisering echter niet uit, want volgens de onderzoekers is een aanzienlijk deel van de arbeidsmarktgerichte opleidingen eigenlijk op een niche gericht.

Verder is de vraag of de huidige 29 studiegebieden behouden moeten blijven of in grotere gehelen geclusterd moeten worden. Ook bij de uitrol van de VKS blijken steeds meer beroepen intersectoraal te zijn. Als voorbeeld geeft ze land- en tuinbouwmechanisering, dat behoort tot het studiegebied Land- en Tuinbouw, maar evenzeer samenhangt met de studiegebieden Auto en Mechanica-Elektriciteit.

3.3. Inhoudelijke aanpassingen

Tot slot stelt de spreker een aantal inhoudelijke aanpassingen voor.

De eerste aanbeveling is dat men de eindtermen ambitieuzer moet formuleren en beter moet afstemmen voor elke finaliteit. Als uit de AKOV-peiling voor PAV in 2014 blijkt dat net geen 40 percent van de leerlingen de eindtermen haalt voor lezen, luisteren en rekenen, is er toch wel een probleem. De eindtermen zouden beter kunnen aansluiten bij de startcompetenties in het hoger onderwijs. De eindtermen van de doorstroomrichtingen naar een academische bachelor moet men optrekken naar een hoger ambitieniveau.

Wat de arbeidsmarktgerichte studierichtingen betreft, rekenen de onderzoekers op een actualisering op basis van de uitrol van de VKS. Als voorbeeld geeft ze de relevantie van de bso-opleiding Auto in het licht van de technologische ontwikkeling van mechanica naar elektronica.

4. Aanpak van de screening

4.1. Samenstelling van het team

Liselotte Van de Perre overloopt kort de aanpak van de screening. AKOV beschikt over een mix van ambtenaren en gedetacheerde leerkrachten, die worden geselecteerd uit verschillende vakken, studiegebieden en netten, zodat brede expertise aanwezig is. In de eerste fase werd de deskundigen gevraagd hun studiegebied te screenen, omdat kwalitatieve expertise nodig is om kwantitatieve gegevens juist te interpreteren. In de tweede fase heeft een kernteam voor een horizontale analyse gezorgd, zodat alle gebieden en richtingen met dezelfde normen doorgelicht werden.

4.2. Bronnen

Wat de bronnen betreft, werden geen nieuwe data verzameld en werd er geen kwalitatieve analyse gedaan van de leerplannen, peilingsresultaten of arbeidsmarktprognoses. De onderzoekers beschikken over deze informatie, maar het was niet nodig deze als bron te gebruiken voor de beoogde output van de screenings. Dergelijke informatie is nodig bij het uittekenen en het inhoudelijk vormgeven van de nieuwe studierichtingen, maar niet om de huidige finaliteit in kaart te brengen.

Voor de studieopdracht volstonden het datawarehouse van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming, de Onderwijskiezer en de VDAB-schoolverlatersstudies van de twee laatste jaren. De spreker toont ook nog de inhoudstafel van de screening per studiegebied (zie dia 31 van de presentatie als bijlage). Elke screening komt ook op de website www.ond.vlaanderen.be/curriculum.

II. Vragen en bemerkingen van de commissieleden

1. Vragen en bemerkingen van Ann Brusseel

Ann Brusseel waardeert de rationele benadering van de screening. Volgens haar moet echter in het onderzoek ook worden opgenomen hoe en waarom een kind in een bepaalde studierichting terechtkomt. Ze vraagt in hoeverre de onderzoekers met dit aspect rekening hebben gehouden. Zij wil ook concreet weten welke en hoeveel leerlingen de invloed ondergaan van technologische en economische veranderingen op de arbeidsmarkt. Is het, met het oog op een versterking van de basisvorming, denkbaar om leerlingen te verschuiven van een lagere naar een hogere technologische richting die een hoger abstraherend vermogen vereist? Stelt AKOV werkelijk voor om de volgens haar verschillende profielen van Industriële Wetenschappen en Wiskunde-Wetenschappen samen te voegen? Is het gesignaleerde lage resultaat voor de eindtermen PAV een probleem van het bso of van de lagere school?

2. Vragen en bemerkingen van Elisabeth Meuleman

Elisabeth Meuleman noemt de analyse grondig en boeiend, maar vindt dat de conclusies en aanbevelingen van een zeer technische visie uitgaan, die het secundair onderwijs sterk instrumentaliseert. De opdeling tussen finaliteiten mag dan wel blijken uit de cijfers over de feitelijke toestand, maar is zij ook wenselijk? Misschien is dat juist het problematische van de huidige inrichting van ons onderwijs.

Ze treedt het pleidooi van OESO-expert Dirk Van Damme in *De Tijd* bij, voor meer Vlaamse ambitie in de doorstroom naar het hoger onderwijs. De kennis-economie vereist immers dat men het volle potentieel uit jongeren haalt, en daartoe moet men hun juist alle kansen op doorstroom geven en zo laat mogelijk laten kiezen. Dit is net het omgekeerde van wat AKOV aanbeveelt. Zij maakt daar dan ook voorbehoud bij en vindt het belangrijk dat er ruimte is voor een zalmmodel.

3. Vragen en bemerkingen van Koen Daniëls

Koen Daniëls treedt bij dat de studie al heel lang nodig was en regelmatig moet worden herhaald. Hij heeft wel methodologische bemerkingen. Zo maken de vele kleine richtingen met kleine leerlingenaantallen gemiddelden minder bruikbaar voor causale conclusies over het al dan niet halen van de finaliteit. Hij pleit voor een aanvullende analyse van de spreiding en vreest dat de aanname dat de verdeling in alle richtingen normaal is, niet klopt.

Hij heeft ook vragen bij de bewering dat Se-n-Se-opleidingen niet goed voorbereiden op het hoger onderwijs. Men houdt bij die conclusie immers geen rekening bij de rol die de scholen spelen, met name door leerlingen na het zesde jaar tso een zevende jaar te adviseren om hun maturiteit en weerbaarheid aan te sterken. Volgens hem mag men deze populatie niet zomaar vergelijken met andere.

Hij heeft nog twee bedenkingen bij de methodologie. De vastgestelde resultaten van een bepaalde richting kunnen op het vlak van de voorbereiding op het hoger onderwijs voortkomen uit verschillende factoren: de richting zelf, het studiege-

bied, de vertaling van de eindtermen in het leerplan, het leerplan zelf, de handboeken of de methodiek. Daarnaast gaat men er al te gemakkelijk vanuit dat er in Vlaanderen geen regionale verschillen bestaan in het aanbod van richtingen, terwijl dat wel degelijk een aanzuigeffect heeft.

Tot slot vindt hij het nog te vroeg om op de conclusies in te gaan in afwezigheid van de minister.

4. Vragen en bemerkingen van Jo De Ro

Jo De Ro treedt hem bij op dat laatste punt. Conclusies en aanbevelingen moeten in een gedachtewisseling met de minister besproken worden.

Het is goed dat een meting van de stand van zaken beschikbaar is, die participatie en rendement vaststelt in de bekende context van het watervalstelsel en het imago van richtingen. Het is duidelijk en tegelijk hemeltergend dat voor de doorstroming naar het academisch hoger onderwijs veel aso-richtingen te licht wegen. Wie absoluut succes wil boeken, kan slechts voor enkele, welbepaalde richtingen kiezen, desnoods tegen zijn of haar zin. Men mag dan ook niet verbaasd zijn dat deze leerlingen niet doorstromen naar STEM-richtingen, want zij kozen daar niet inhoudelijk voor in het secundair onderwijs. Een huidige benaming als Economie-Moderne Talen is in die zin misleidend en hij pleit dan ook voor verbetering daarvan in de matrix met het oog op juistere studiekeuzes.

Daarnaast ontbreken in de cijfers de uiteenlopende kansen die kinderen krijgen, bijvoorbeeld de middelen en de tijd om leerstoornissen aan te pakken. Hij waarschuwt dan ook voor voorbarige conclusies. Die mogen niet alleen uit dit materiaal worden gehaald, hoe waardevol het ook is.

5. Vragen en bemerkingen van Kathleen Krekels

Kathleen Krekels stelt de vraag of de onderzoekers niet met twee maten gemeten hebben door bij de berekening van de participatie en het rendement te vertrekken van gemiddelden, en dan een percentage als drempel te poneren voor de bepaling van de finaliteit.

Verder houdt ze een pleidooi om het aso algemeen vormend te houden en niet te zeer te verengen. De leerlingen moeten niet te vroeg kiezen en de mogelijkheid behouden om na het aso vrij te kiezen welke richting ze willen inslaan. Zij wil ook het andere basisprincipe behouden dat tso en bso wat specifiekere mogen zijn.

III. Antwoorden van Liselotte Van de Perre en Ingrid Vanhoren, AKOV

Liselotte Van de Perre attendeert erop dat het document dat online wordt geplaatst, een volledig hoofdstuk over de methodologie bevat.

Met de psychologie en de achtergronden van de leerlingen werd er geen rekening gehouden, hoewel de onderzoekers er zich door hun ervaring als leerkracht van bewust zijn dat die dingen spelen. De blik was inderdaad vrij technisch, maar deze objectivering is nodig als eerste stap. Dat wordt anders wanneer men gaat bepalen welke richtingen waar in de matrix komen en wat de inhoud en eindtermen ervan zijn. Op dat moment moet men wel rekening houden met de profielen van leerlingen en leerlingengroepen.

Het zou kunnen dat Industriële Wetenschappen en Wiskunde-Wetenschappen te erg verschillen voor eenvoudige samenvoeging. Misschien moet gekozen worden voor een opdeling in zachte en harde STEM.

Humaniorarichtingen mogen volgens haar een stevige pool techniek hebben. Het uitdenken van technische systemen is evengoed algemeen vormend als theoretische fysica en wiskunde. Men mag dat niet conservatief benaderen.

Zij erkent dat het niet gemakkelijk zal zijn om de eindtermen ambitieuzer te formuleren, gezien de genoemde peilingsresultaten. Misschien moet het aantal uren algemene vorming in het zevende jaar bso boven twaalf opgetrokken worden. HIVA- onderzoek leert het belang ervan voor duurzaam werk en participatie aan de samenleving. Zij treedt bij dat ook de voorafgaande eindtermen moeten opgetrokken worden, vanaf het lager onderwijs.

Ingrid Vanhoren verduidelijkt dat de studie vaststelt dat de Se-n-Se-opleidingen de doorstroomkansen niet verhogen, al erkent ze dat de studie geen informatie bevat over de doelgroep.

Koen Daniëls herhaalt dat zijn ervaring leert dat de leerlingen in dat zevende jaar zitten met het oog op doorstroom of om andere redenen. Volgens hem speelt het profiel van de leerlingen een belangrijkere rol dan de richting in de verklaring van de niet-gerealiseerde doorstroom.

Ingrid Vanhoren erkent dat zij over de profielen van de doelgroepen alleen maar hypothesen kan formuleren, die niet op basis van deze data kunnen worden hardgemaakt. Zij herhaalt wel dat de arbeidsmarkt hogere profielen vraagt, zowel administratief als technisch. Dat noopt tot nadenken over de opleidingen met lagere profielen en over de vraag hoe die leerlingen kunnen doorstromen naar relevante Se-n-Se-opleidingen en hbo5-opleidingen.

Liselotte Van de Perre vindt de vraag of de huidige situatie ook wenselijk is, terecht. Zij vindt dat de analyse van Dirk Van Damme hout snijdt, maar de Leuvense pedagoog Roland Vandenberghe, die veel onderzoek deed naar onderwijsvernieuwing, leerde haar dat innovaties alleen maar slagen als ze niet te ver afwijken van het bestaande. Men zal een evenwicht moeten vinden. Verder gaan de meesten in Vlaanderen, met inbegrip van AKOV, akkoord dat men niet te snel moet opdelen of het zalmmodel onmogelijk maken. Volgens haar vindt ook de minister het geen goed idee om de toegang tot professionele en academische bachelors onmogelijk te maken voor wie een bepaalde richting volgde in het secundair onderwijs.

Liselotte Van de Perre vult nog aan dat de screening van de eerste graad thans nog nagelezen wordt en binnenkort wordt vrijgegeven.

Kathleen Helsen, voorzitter, dankt de onderzoekers voor hun boeiende uiteenzetting.

Kathleen HELSEN,
voorzitter

Ann BRUSSEEL,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

6bso	het zesde jaar bso
6tso	het zesde jaar tso
7bso	het zevende jaar bso
AKOV	Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming
aso	algemeen secundair onderwijs
bso	beroepssecundair onderwijs
EVC	erkenning van verworven competenties
hbo5	hoger beroepsonderwijs 5
HIVA	Hoger Instituut voor de Arbeid (van de KU Leuven) (nieuwe benaming voluit = Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving)
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
PAV	project algemene vakken
PISA	Programme for International Student Assessment (van de OESO)
Se-n-Se	secundair-na-secundair
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematics
tso	technisch secundair onderwijs
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VKS	Vlaamse kwalificatiestructuur
WSE	Werk en Sociale Economie